

Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen

Vedtatt i kommunestyrene i
Gausdal, Lillehammer og Øyer oktober 2025

Forord

Lillehammer-regionen er et unikt samspill mellom by og land – et sted der det urbane møter det landlige, og hvor livskvalitet står i sentrum. Her kan du bo tett på naturen, samtidig som du har tilgang til pulserende byliv og spennende arbeidsmuligheter. Det er nettopp denne balansen som gjør regionen vår så attraktiv.

Lillehammer-regionen skal være et naturlig førstevalg for dem som søker både gode arbeidsmuligheter og høy livskvalitet. Vi vet at et sterkt og fremtidsrettet næringsliv går hånd i hånd med et godt sted å bo. Når folk trives, blomstrer også næringslivet – og når næringslivet blomstrer, blir det lettere å tiltrekke seg nye innbyggere. Derfor har vi valgt å se næringsutvikling og bostedsattraktivitet i sammenheng og er stolte av å presentere *Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet*. Planen er et felles løft fra kommunene i Lillehammer-regionen og et uttrykk for vår felles vilje til å skape en region som er attraktiv for både mennesker og bedrifter.

Vi tror på kraften i samarbeid. Skal vi lykkes, må kommunene spille på lag med næringslivet, utdannings- og forskningsmiljøer, frivilligheten og innbyggerne. Derfor er denne planen et resultat av bred involvering.

Vi vil rette en stor takk til alle som har bidratt med innsikt, innspill og entusiasme. Nå håper vi at planen blir et solid fundament for videre samarbeid om konkrete tiltak som bringer oss nærmere målene vi har satt oss!

Anne Marie Sveipe
Ordfører
Øyer kommune

Hans Olav Sundfør
Ordfører
Lillehammer kommune

Anette Musdalslien
Ordfører
Gausdal kommune

Utfordringer – hvor er vi

Begrunnelse og beskrivelse – hvorfor en strategi og hva den skal føre til

Et sterkt næringsliv og et attraktivt sted å bo henger tett sammen – et godt sted å bo gjør det lettere å tiltrekke arbeidskraft, og flere spennende arbeidsplasser øker stedets bostedsattraktivitet.

Innspillene til planen viser tydelig at gode og effektive kommunale tjenester er avgjørende for at Lillehammer-regionen skal være attraktiv for både næringsliv og innbyggere. Dette samsvarer med faglige anbefalinger for å lykkes med næringsutvikling og bostedsattraktivitet (Distriktssenteret, 2020). Kommunene har allerede en rekke planer innen oppvekst, helse, kultur, miljø, digitalisering og mer. Det er behov for å se disse i sammenheng og jobbe mer helhetlig – på tvers av kommunale enheter, mellom kommunene og i tett samarbeid med næringsliv, virkemiddelapparat, utdanningsmiljøer og andre aktører.

Denne strategiske planen er kommunenes plan, men for å lykkes må også næringslivet og andre samarbeidspartnere ha eierskap til den. Vi når ikke målene hver for oss – vi må gjøre det sammen.

Store, strategiske saker

Rammebetingelsene for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen påvirkes i mange tilfeller av beslutninger som fattes utenfor vår region. Mulighetene for å lykkes i arbeidet med delmål og strategier i planen vil derfor i mange tilfeller henge nært sammen med hva som skjer med eksempelvis nasjonale infrastruktursatsinger. Det er derfor avgjørende at arbeidet med store, strategiske saker videreføres og at man til enhver tid følger med og er i forkant av viktige prosesser og beslutninger. Arbeidet med store, strategiske saker er oftest av langsiktig karakter og krever en betydelig og samlet politisk og administrativ innsats. Det er derfor naturlig at hovedansvaret for å prioritere og følge opp arbeidet med de strategiske sakene tillegges IPR, som politisk samarbeidsorgan for de tre kommunene og fylkeskommunen. Hvilke strategiske saker som det til enhver tid er riktig å prioritere avklares på sin side som en del av prosessen med den årlige Handlings- og økonomiplanen.

Forholdet til landbruksplanen for Lillehammer-regionen

I innspillsprosessen er landbruket trukket frem som en viktig næring i regionen. Kommunene i Lillehammer-regionen har en felles landbruksplan, og en felles landbruksplan for hele Gudbrandsdalen er under utarbeidelse. Arbeidet med å

videreutvikle landbruket som primærnæring, og tilleggsnæringer, ivaretas gjennom landbruksplanen.

Når landbruket blir industri eller annen næringsvirksomhet gjennom foredling av ressurser, omfattes det på sin side av Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet.

Forholdet til kommuneplanenes arealdeler

Tilgang på nærings- og boligareal, og forutsigbarhet knyttet til arealtilgang, er helt avgjørende for at eksisterende næringsliv kan utvikle seg og for nye næringsetableringer. Dette ser vi både i kunnskapsgrunnlaget fra kommuner som lykkes med næringsutvikling, men ikke minst har dette vært spilt inn fra lokalt næringsliv i planprosessen. Samtidig er arealtilgang krevende da det er mange ulike hensyn, som for eksempel bevaring av natur, som skal hensyntas. Derfor er transformasjon av allerede bebygde arealer som kan utnyttes bedre et viktig grep for å dekke noe av arealbehovet. Regulering av nærings- og boligareal og transformasjon av arealer som kan utnyttes bedre prioriteres i kommunenes arbeid med arealplaner og oppfølgingen av disse planene.

Utfordringer og muligheter vi ser gjennom kunnskapsgrunnlaget

Fakta – en oppsummering

Lillehammer-regionen har hatt befolkningsvekst de siste 20 årene, men veksten er lavere enn landsgjennomsnittet. Innvandring har vært den viktigste drivkraften, men flere som har flyttet til regionen fra andre deler av landet, enn det har flyttet ut, har også bidratt positivt. Ifølge SSB ventes veksten å fortsette i omtrent samme tempo frem til 2050.

I Lillehammer-regionen er nesten 70 % av befolkningen i alderen 15-74 år i arbeid, et lite prosentpoeng flere enn i landet som helhet. Det er betydelig flere ansatte i offentlig sektor i Lillehammer-regionen enn i landet som helhet, og det er i stat og kommune veksten i antall sysselsatte har vært størst. Lillehammer-regionen har flere i utdanning, jobb eller på arbeidsmarkedstiltak enn landet som helhet.

De næringene som hadde høyest omsetning i 2023 er de som driver med produksjon av elektrisitet fra vannkraft, engroshandel med byggevarer og grunnarbeid. De som hadde høyest prosentvis vekst i omsetning fra 2018 til 2023 er de som driver med engroshandel med maskiner og utstyr til bl.a. bergverksdrift og bygge- og anleggsvirksomhet, netthandel og installasjonsarbeid.

Ser man på omsetningen i detaljhandelen samlet i Lillehammer kommune alene er denne på størrelse med den største næringen i regionen.

Reiselivet i regionen har tapt terreng sammenlignet med resten av landet, både i antall besøkende og kommersielle overnattinger. Regionen har også lavere omsetning per gjest og per overnatting.

Bioøkonomi er en samlebetegnelse for produksjon og foredling av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. Innen foredlingsindustrien i bioøkonomien har det de siste 5 årene vært vekst i antall sysselsatte, selv om antall bedrifter er nokså stabilt.

Innen kunnskaps- og teknologi-bransjen har det vært en forholdsvis stor vekst både i antall bedrifter og antall sysselsatte.

Innlandet er den regionen i Norden som scorer dårligst på innovasjon og blant de tre dårligste regionene i Nord-Europa. Lillehammer-regionen ligger lavt på bevilgninger fra Innovasjon Norge Innlandet og henter langt mindre midler enn for eksempel Hamar-regionen.

Fremtidens nærings- og arbeidsliv – en oppsummering

Fremtidens arbeidsliv i Norge vil formes av demografiske endringer, teknologisk utvikling, digitalisering og det grønne skiftet.

Flere eldre gir stort behov for helse- og pleiepersonell, selv om velferdsteknologi kan bidra til effektivisering og at flere kan greie seg selv i større grad. På kort sikt vil det bli behov for flere lærere grunnet høy pensjonsavgang, mens det på lengre sikt vil bli mindre behov grunnet færre yngre.

Teknologisk utvikling og digitalisering vil endre produksjon og tjenesteyting. Noen jobber forsvinner og nye kommer til. Det er økende behov for IKT-kompetanse på alle utdanningsnivåer, spesielt innen programvareutvikling, cybersikkerhet og automatisering. Informasjonskyndighet, etisk refleksjon og kreativitet blir viktige ferdigheter i møte med teknologisk kompleksitet.

Omstilling for å nå klimamålene vil kreve endringer i produksjon, forbruk og ressursbruk. Det grønne skiftet vil skape etterspørsel etter ingeniører, fagarbeidere og kompetanse innen sirkulær økonomi, samfunnsplanlegging og bioøkonomi. Nye jobber vil særlig oppstå i fagbrevyrker som operatører og håndverkere. Kommunenes planarbeid blir et viktig redskap for å nå målene om et grønt skifte og man vil trenge plankompetanse og samfunnsplanleggere.

Fremtidens arbeidsliv vil kreve fleksibilitet, kontinuerlig læring og evne til å kombinere teknologisk innsikt med samfunnsforståelse. Tverrfaglig kompetanse og samarbeid på tvers av fag og bransjer vil være avgjørende for innovasjon og verdiskaping.

Næringsvennlige kommuner – en oppsummering

Det finnes mye kunnskap om hva som kjennetegner kommuner som lykkes med næringsutvikling og befolkningsvekst. Oppsummert kan vi si at de ser næringsutvikling som en del av arbeidet med å skape gode lokalsamfunn. De jobber helhetlig med bolig-, steds- og tjenesteutvikling, og de ser sitt arbeid som del av en større regional sammenheng.

Kommunene har utviklet og holder fast ved en overordnet, langsiktig strategi for næringsutvikling, som er godt forankret både administrativt og politisk. Dette gir kontinuitet og forutsigbarhet, noe som er viktig for næringslivet. Kommunene involverer næringsaktører i strategisk planlegging og har etablert tillitsfulle relasjoner mellom kommuneadministrasjon, politikere og bedrifter, som gjør at man forstår hverandres behov bedre.

Arealplanlegging er krevende også for disse kommunene, men gjør det bedre når de skaper realistiske forventninger til tidsbruk i planprosesser og har god dialog med næringslivet for å forutse fremtidige bedriftsetableringer og markedsutvikling. Kommunene forstår og tilrettelegger for at ulike virksomheter har ulike behov for lokalisering og areal:

- Arealkrevende og logistikkavhengige virksomheter trenger god tilgang til transportårer og bør ikke ligge i trange by-/sentrumsområder. Kommunene må tilrettelegge konkurransedyktige næringsarealer utenfor tettstedene, samtidig som de beskytter bomiljøer og naturverdier.
- Attraktive sentrumsområder trekkes frem som en nøkkelfaktor for å tiltrekke både kunnskapsintensive og servicerettede virksomheter. Et levende sentrum gir økt bolyst, som igjen gjør det lettere å tiltrekke og beholde arbeidskraft.
- Kunnskapsintensive virksomheter søker gjerne nærhet til spesialisert arbeidskraft og transportknutepunkter. Kommunene må tilby attraktive kontorfasiliteter i sentrale områder med god infrastruktur, som fremmer samhandling og reduserer transporttid.
- Tjenesteytende virksomheter bør ligge nær befolkningen som skal bruke dem. Kommunene må sikre god kobling mellom boligområder og lokale tjenester, og utvikle sentrum som et attraktivt møtested.

Kommunenes vertskapsrolle innebærer å forstå hvilke virksomhetstyper kommunen kan være vertskap for, og tilrettelegge deretter. I tillegg spiller kommunene flere roller samtidig:

- Forvalter: Ivaretar samfunnets interesser og følger lover og regler.
- Tjenesteleverandør: Tilbyr økonomiske virkemidler og rådgivning.
- Entreprenør: Initierer og gjennomfører utviklingsprosjekter sammen med næringslivet.

Utfordringer og muligheter avdekket i medvirkningsprosessen

Innspillene fra medvirkningsprosessen viser at veldig mange er stolte av hjemstedet sitt. Det som løftes fram som Lillehammer-regionens styrker handler i hovedsak om bostedsattraktivitet. Dette er et veldig godt sted å bo, med variasjon i bomuligheter og omgivelser, og i opplevelsestilbud og muligheter for en aktiv fritid hele året. Idrettsanleggene, sterke utdannings- og fagmiljøer innen idrett, de store arrangementene og ikke minst de klimatiske forholdene, gjør regionen særlig attraktiv for dagens og morgendagens toppidrettsutøvere og deres familier, idrettsrelatert næringsliv og kompetanse. Lokalt næringsliv med flere sterke næringsaktører, klynger og kompetansemiljøer innen eksempelvis IT/cybersikkerhet, landbruk/bioøkonomi, reiseliv, idrett, kultur og arrangement løftes frem som en styrke. Den planlagte kraftnettutbyggingen kan gi regionen tilgang på mer strøm og er løftet frem som en stor mulighet for fremtidig næringsutvikling, hvis kommunen involverer seg i prosessen nå.

Næringslivet i regionen påpeker at dagens arealsituasjon er et av de absolutt største hindrene for utvikling, som må løses. I tillegg pekes det på et behov for flere, store

byutviklingsprosjekter på Lillehammer. Utviklingen av skystasjonen kan fungere som en katalysator for annen utvikling.

Videre trekkes det frem hvordan næringsaktørene opplever å bli møtt av kommunene. Alle kommunene har forbedringspotensial, men utfordringene synes å være størst i Lillehammer. Det blir brukt beskrivelser som lite imøtekommande, lukkede, trege, handlingslammede og uforutsigbare, og arealplaner som ikke dekker behovene for næringsareal og boligtomter. Flere peker også på utfordringer med rekruttering av arbeidskraft, og stillstand i næringsutviklingen med mangel på nytenkning og lite samarbeid mellom kommunene, næringslivet og akademia, og bedriftene seg imellom.

Mål – slik vil vi ha det

I Lillehammer-regionen er vi fremoverlente, og vi vektlegger samarbeid. Vi dyrker vår unike kombinasjon av by- og landliv, for å være en attraktiv region for bedrifter, innbyggere og gjester.

Hvordan planen er bygget opp og hvordan den skal realiseres

Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet gjelder for kommunene Gausdal, Lillehammer og Øyer. Den skal derfor henge sammen med overordnede mål i de tre kommuneplanenes samfunnsdeler. Felles for kommunene er prinsippet om bærekraft som ligger til grunn, og målet om å skape gode lokalsamfunn som det er attraktivt for alle å være en del av.

Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet tar tak i utfordringer og muligheter avdekket gjennom innspillsprosessen og kunnskapsgrunnlaget. Prosessen avdekket en rekke mulige satsinger, men hensikten med en strategisk plan er å prioritere. Planen baserer seg derfor på en vurdering av hvor verdiskapingspotensialet og de komparative fortrinnene er størst. Et mindretall av planens mål og strategier knyttes som følge av dette sterkere til enkelte bransjer. De fleste av målene og strategiene er likevel relevante på tvers av bransjer.

Planen har fem delmål med tilhørende strategier, som danner grunnlaget for konkrete tiltak i årlig handlings- og økonomiplan (HØP). Realisering av Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet er Interkommunalt politisk råd (IPR) sin viktigste oppgave. Prioritering av tiltak og midler gjøres av IPR. Finansieringen er et spleiselag mellom Innlandet fylkeskommune (IFK) og de tre kommunene. IFK bidrar med anslagsvis 2/3 og kommunene 1/3, med forankring i Samarbeidsavtalen for Interkommunalt politisk råd.

Det er utarbeidet indikatorer som det skal rapporteres på årlig. Dette skal sikre at vi når målene i planen ved å følge utviklingen, evaluere arbeidet og justere kursen ved behov.

For å realisere planen er det avgjørende med et bredt samarbeid:

- med regionalt næringsliv
- med regionale og nasjonale innovasjonsaktører
- med regionalt reiselivsselskap
- internt i kommunene
- mellom kommunene
- med andre offentlige etater og forvaltningsnivåer, herunder også særskilte programmer og satsinger som for eksempel Innlandsporteføljen
- med forsknings- og utdanningsinstitusjoner

- med frivilligheten

I mange av sakene må kommunen sette seg i førersetet og lede prosessene, men i en del saker vil det være naturlig at gjennomføringsansvaret ligger hos en eller flere av samarbeidspartnerne. Kommunene må likevel involvere seg og følge opp arbeidet.

Indikatorer som forteller oss at vi er på rett vei:

1. Kommunene skal innen 2030 ha best samlet utvikling i NHOs kommune NM, blant kommunene i sine respektive KOSTRA-grupper, sett opp mot Kommune-NM 2024.
2. Kommunene skal gjennomføre en fast, årlig tilfredshetsundersøkelse blant lokalt næringsliv. Det etableres et nullpunkt gjennom undersøkelse i 2026. I rapporten skal også kommunenes saksbehandlingstider innen relevante områder for næringslivet publiseres.
3. FoU- og innovasjonsaktiviteten i regionen skal overvåkes. Det skal etableres et nullpunkt i 2026 og innen 2030 skal det være en vesentlig økning i antall prosjekter og tildelinger.
4. Antall sysselsatte i kunnskaps- og teknologibedriftene skal øke med 15% innen 2030, mot en økning de siste 5 årene på 12,6%.
5. Antall sysselsatte i foredlingsindustri innen bioøkonomien skal øke med 5% innen 2030, mot en økning de siste 5 årene på 2,8%.
6. Lillehammer-regionen skal ha over 88% innenforskap innen 2030, målt mot 83,6% i 2023.
7. Lillehammer-regionen skal øke sin befolkning i alderen 20-44 år med 5% innen 2030, mot SSBs hovedalternativ på 4,6%.
8. Indikatorer for reiselivet og fritidsboligsektoren fastsettes gjennom Rada Reiseliv SA.

Oversikt over hovedmål i kommuneplanenes samfunnsdeler, som denne planen bidrar til å oppfylle:

Gausdal	Lillehammer	Øyer
Kommunen som organisasjon inviterer til og tilrettelegger for god samskaping og bred deltakelse i utviklingen av Gausdalssamfunnet.	Lillehammer har gode arbeidsplasser.	Et sted dagens innbyggere ønsker å bo og arbeide, og som gir bolyst som grunnlag for befolkningsvekst.
Gausdal er en viktig aktør i det grønne skiftet.	Lillehammer er et samfunn som flere ønsker å være en del av.	En næringsvennlig kommune der det legges vekt på lokale ressurser og forutsetninger for å øke verdiskaping i eksisterende næringsliv, og samtidig skapes vekst i arbeidsplasser og et mer variert arbeidsplassstilbud.
Vår arealbruk skal gi et så lite klima- og miljøavtrykk som mulig.	Lillehammer er et samfunn næringslivet ønsker å være en del av.	En kommune med regionalt perspektiv for bærekraftig utvikling i Gudbrandsdalen og felles utvikling av Lillehammer-regionen
Arealplanene våre skal legge til rette for gode bo- og oppvekstmiljøer, god folkehelse, reiselivs- og næringsutvikling og annen verdiskaping.	Lillehammer er et samfunn som folk ønsker å besøke og være en aktiv del av på fritiden.	
Vi er en attraktiv arbeidsgiver som legger til rette for å tiltrekke og utvikle kompetente og initiativrike medarbeidere og ledere. Vi samhandler og samskaper for å finne løsninger og utvikle tjenestene, og bidrar til at innbyggerne har tillit til kommunen.	Lillehammer er en by studenter søker seg til for relevante og interessante utdanninger.	
Lillehammerregionen skal gjennom kunnskap, innovasjon og samarbeid videreutvikle regionen som et attraktivt sted å bo og leve, være fritidsinnbygger, arbeide, studere, besøke, investere og drive virksomhet i.	Lillehammer er en attraktiv og aktiv regional, nasjonal og internasjonal samarbeidspartner.	
	Lillehammer er et samfunn med kultur for og rom for folk og aktører som vil mer enn det som alltid har vært.	
	Lillehammer kommune utvikler og gjennomfører løsninger i samarbeid med innbyggere, frivillige organisasjoner og andre aktører.	

Måloversikt

Delmål 1:

Kommunene i Lillehammer-regionen skal være gode vertskommuner for næringslivet uavhengig av bransje, og samarbeid skal kjennetegne måten vi jobber på.

Strategier:

- 1.1. Kommunene skal være innovative, effektive og løsningsorienterte, og møte henvendelser og initiativ med rask og tydelig kommunikasjon.
- 1.2. Kommuneorganisasjonen skal ta tydelig eierskap til vertskommunerollen og skal invitere næringslivet og andre til dialog og samarbeid.
- 1.3. Kommunene skal ta en koordinerende rolle for å sikre fremtidig krafttilgang for næringsutvikling.
- 1.4. Kommunene skal stimulere til at nye og eksisterende næringsarealer utnyttes effektivt og tilrettelegges for mest mulig samarbeid og synergier.
- 1.5. Kommunenes innkjøp skal bidra til å skape grønne arbeidsplasser og styrke lokalt næringsliv.
- 1.6. Kommunene skal bruke sine tilskuddsordninger aktivt for å stimulere næringslivet til å ta mer bærekraftige valg.

Delmål 2:

Lillehammer-regionen skal være en magnet for kunnskaps- og teknologibedrifter og modige investeringer.

Strategier:

- 2.1. Vi skal, i tråd med Tech Valley-satsingen i Innlandsporteføljen, samarbeide tettere og gjennomføre flere innovasjonsprosjekter.
- 2.2. Vi skal legge til rette for større og sterkere faglige og sosiale nettverk på tvers av kunnskaps- og teknologibedriftene.
- 2.3. Vi skal være pådrivere for utvikling av attraktive lokaler for lite arealkrevende kunnskaps- og teknologibedrifter.
- 2.4. Vi skal tilrettelegge for at flere investorer får kjennskap til næringslivet i Lillehammer-regionen, og at flere velger å investere i bedrifter og utviklingsprosjekter i regionen.
- 2.5. Vi skal, i tråd med Tech Valley-satsingen i Innlandsporteføljen, profilere regionens attraktivitet for kunnskaps- og teknologibedrifter.

Delmål 3:

Lillehammer-regionen skal stimulere til industriutvikling basert på regionens fortrinn. Ressurser fra landbruket skal være en drivkraft for utvikling av ny og eksisterende foredlingsindustri.

Strategier:

- 3.1. Vi skal stimulere til utvikling av nye produkter, tjenester eller bedrifter basert på råvarer og ressurser fra regionen.
- 3.2. Vi skal tilrettelegge for tettere samarbeid og bedre utnyttelse av bedriftenes kompetanse og ressurser i hele verdikjeden av bioøkonomien.
- 3.3. Vi skal, i tråd med Innlandsporteføljen, legge til rette for utvikling av en til to biohuber i regionen.

Delmål 4:

I Lillehammer-regionen skal både privat og offentlig sektor ha tilgang til relevant arbeidskraft og flere skal delta i arbeidslivet.

Strategier:

- 4.1. Vi skal ha oversikt over behovet for kompetanse og arbeidskraft hos lokalt arbeidsliv.
- 4.2. Vi skal samarbeide om:
 - 4.2.1. å utvikle utdanningstilbud og FoU-samarbeid i tråd med arbeidslivets behov.
 - 4.2.2. å bli best i landet på innenforskap.
 - 4.2.3. at ung, faglært og høyt utdannet arbeidskraft skal søke seg til og bli i arbeidslivet i Lillehammer-regionen.

Delmål 5:

Lillehammer-regionen skal ha høy attraktivitet som bosted og reisemål.

Strategier:

- 5.1. Vi skal samarbeide om å videreutvikle og synliggjøre regionens varierte bostedskvaliteter og posisjonere regionen som foretrukket bosted for målgruppene:
 - 5.1.1. ung arbeidskraft
 - 5.1.2. teknologer
 - 5.1.3. ansatte ved Mjøssykehuset og de de andre store helseinstitusjonene i og nær vår region
- 5.2. Vi skal tilby og synliggjøre gode offentlige tjenester, og tilrettelegge for attraktive boliger som oppfyller behovet til målgruppene.
- 5.3. Vi skal samarbeide om å videreutvikle Lillehammer som en dynamisk og levende by og en tydelig universitetsby.

- 5.4. Vi skal tilrettelegge for at nye og eksisterende store arrangement utvikles, og bidra til å posisjonere Lillehammer-regionen som en foregangsregion for utvikling og gjennomføring av bærekraftige arrangement.
- 5.5. Vi skal arbeide for en bærekraftig reisemålsutvikling, og det skal etableres en tydelig reisemålsledelse for regionen.
- 5.6. Vi skal profilere og dra nytte av regionens gode omdømme og unike kombinasjon av by- og landliv.

Vedlegg

Kunnskapsgrunnlag – Erfaringer fra utgående plan

Evalueringsprosessen har hatt to prioriterte spor; det ene handlet om målsettinger, hvilke tiltak som har vært gjennomført og måloppnåelsen knyttet til de ambisjoner planen la opp til. Det andre har handlet om å gi innsikt i hvordan planen har fungert som verktøy for arbeidet med næringsutvikling i regionen, med tanke på å gi retning og prioriteringer for de som har hatt planen som sitt arbeidsverktøy.

Evalueringsprosessen viste at planen har hatt gode intensjoner, men det har vært utfordringer knyttet til dens forankring, og den har derfor ikke fungert særlig godt som styringsverktøy. Måloppnåelsen har vært vanskelig å dokumentere, og det er uklart om måloppnåelse skyldes planen eller andre faktorer. Endringer i omgivelsene har vist seg å ha har påvirket relevansen av enkelte mål.

Ansatte i næringsavdelingen (Lillehammer-regionen Vekst, LRV) har et særlig ansvar for å initiere aktivitet som påvirker måloppnåelsen. Deres evaluering av planen som arbeidsverktøy pekte på at planen har vært for bred, med uklare mål og ansvarsområder. Mangel på samarbeid med andre kommunale enheter og næringslivet ble også trukket frem som en begrensende faktor for realisering av planens mål og ambisjoner.

Noen særlig viktige funn:

1. Måling og måloppnåelse

- Flere mål har vært vanskelig å måle, og indikatorer har ikke vært i bruk
- Det er uklart om resultater skyldes planen, eller andre samfunnstrender og tiltak.
- Spørreundersøkelsen som skulle evaluere arbeidet med å realisere den strategiske næringsplan fikk lav respons (7 svar), hovedsakelig fra ansatte i LRV – noe som tyder på lavt eierskap utenfor denne gruppen.

2. Vertskommunerollen

- Kommunene har ikke hatt tilstrekkelig kapasitet til å følge opp vertskapsrollen.
- Måling gjennom NHO Kommune-NM gir indirekte innsikt, men sier lite om faktisk næringslivsopplevelse.
- Det er behov for klarere rollefordeling mellom LRV og kommunene for øvrig.

3. Tilflytting og attraktivitet

- Kommunikasjonen har gitt økt synlighet og engasjement, spesielt på Instagram, men det er fortsatt et forbedringspotensial i å formidle nærings- og arbeidsliv på en enda mer målrettet måte.

4. Næringsarealer

- Regionen mangler tilgjengelige næringsarealer som dekker behovet.
- LRV har ikke virkemidler til å utvikle nye arealer – dette ligger utenfor planens reelle handlingsrom.

Læringspunkter og anbefalinger:

- Planen må ha få, tydelige og målbare mål.
- Grunnleggende næringsarbeid som for eksempel førstelinje-/etablerertjeneste må anerkjennes som strategisk viktig.
- Det må være klar rollefordeling mellom LRV og kommunene for øvrig.
- Forankring hos næringslivet og kommunale enheter må styrkes.
- Planen bør prioritere det som faktisk kan påvirkes, og ikke favne for bredt.
- Strategien bør knyttes tettere til kommuneplanens samfunnsdel og følges opp med konkrete tiltak og målinger.

Kunnskapsgrunnlag – Rapporter og analyser

Fakta om Lillehammer-regionen

Befolkning

Pr. 1. januar 2024 var vi 40 069 innbyggere i Lillehammer-regionen, nesten 11% eller 4000 flere personer enn i 2004. På disse 20 årene har det blitt 12,5% færre i alderen 0-5 år, 10% færre i alderen 6-15 år, 13% flere i alderen 16-19 år, 10% flere i alderen 20-66 år og 41,7% flere over 67 år.

I aldersgruppen 20-44 år var det pr 1.1. 2024 12 302 personer. Dette er 5,9% flere enn for 20 år siden, og 2,5% flere enn for 10 år siden.

(Tabell 07459, ssb.no)

Den viktigste driveren til befolkningsveksten er innvandring (netto 3708), deretter innenlands tilflytting (netto 711). Regionen har et fødselsunderskudd (-237), som var absolutt størst den siste 10-årsperioden (-231).

(Tabell 06913, ssb.no)

I samme periode har veksten i befolkningen i landet som helhet vært på 21% (tabell 07459, ssb.no)

Til 2050 viser SSBs befolkningsframskrivninger for kommunene (hovedalternativet MMMM) en vekst i Lillehammer-regionen på ca 3700 personer (9%), altså litt lavere enn veksten hittil. For aldersgruppen 20-44 år forventer SSB en økning på 4,6% innen 2030.

(Tabell 14289 og 14288, ssb.no)

Sysselsetting

I 2024 var det 21 359 sysselsatte innen alle sektorer i Lillehammer-regionen, eller 69% av befolkningen i alderen 15-74 år, et lite prosentpoeng flere enn i landet som helhet.

Av disse var 56% sysselsatt i privat sektor og 44% i offentlig sektor. For landet som helhet er tallene 64% i privat sektor og 36%.

Totalt antall sysselsatte har økt med 1,6% siden 2019. I stat og kommune var veksten på 4%, mens privat sektor økte med 1,6%.

(Tabell 13472 og 06445, ssb.no)

Innenforskap

Personer i aldersgruppen 20-66 år som står utenfor arbeid, utdanning eller arbeidsmarkedstiltak betegnes her som i utenforskap. Den beste kommunen i landet på innenforskap i aldersgruppen 20-66 år i 2023 var Sogndal med 88,1% (11,9%

utenforskap). For Lillehammer-regionen var innenforskapet på 83,6% (16,4% utenforskap). I landet som helhet var innenforskapet på 81,8% og utenforskapet på 18,2%.

(Tabell 13563, ssb.no)

Kommune-NM 2024

Kommune-NM måler fylkenes og kommunens økonomiske bærekraft og potensiale for vekst. Kommune-NM dekker fem temaområder med til sammen 19 enkeltindikatorer basert på kvantitative data, hentet fra offisielle statistikker:

Næringsliv: næringsvariasjon, inntektsnivå, andel privat sysselsetting, kommunens kjøp av private tjenester, eiendomsskatt fra næringseiendom.

Arbeidsmarked: sysselsettingsandel, sykefravær, uføre, arbeidsledige.

Demografi: befolkningsvekst, unge i forhold til eldre i arbeidsstyrken, netto innflytting.

Kompetanse: andel innbyggere med minst 4 års høyere utdanning, fagprøver, 1-4 års høyere teknisk og naturvitenskapelig utdanning.

Kommuneøkonomi: administrasjonsutgifter, netto driftsresultat, kommunal betalingsevne, aldring.

Kommuner som rangeres høyt i Kommune-NM har gjerne høy yrkesdeltakelse, høy andel private jobber, en ung og kompetent arbeidsstyrke, høy næringsvariasjon og god kommuneøkonomi.

Ved Kommune-NM i 2024 havnet Lillehammer på 50. plass, Gausdal på 163. plass og Øyer på 207. plass nasjonalt.

For å se kommunenes prestasjon opp mot sammenlignbare kommuner kan man se hvordan kommunene gjør det i sin KOSTRA-gruppe, som er en gruppering av kommuner gjort av Statistisk sentralbyrå (SSB) basert på folkemengde og økonomiske rammebetingelser. Gausdal kommer på en 18. plass av 38, Lillehammer på 10. plass av 27 og Øyer på 13. plass av 17.

I Kommune-NM indekseres utviklingen innenfor hver indikator både over tid og mellom kommuner. Dette gjør det også mulig å se på utvikling i en kommune over tid, uavhengig av rangering. (NHO).

Kommuner Kostra-gruppe 1	Rangering	Kommuner Kostra-gruppe 2	Rangering	Kommuner Kostra-gruppe 9	Rangering
Vindafjord	19	Austevoll	11	Sola	1
Ulstein	24	Oppdal	60	Ås	7
Giske	46	Tynset	79	Kongsberg	8
Sula	55	Rørø - Rossen	85	Lier	12
Gjerdrum	56	Vågan	96	Nittedal	20
Rauma	63	Heim	110	Grimstad	30
Herøy (M & R)	67	Alstahaug	134	Alta	33
Birkenes	75	Ringebu	144	Sunnfjord	39
Stryn	83	Målselv	157	Bjørnafjorden	47
Hole	94	Brønnøy	168	Lillehammer	50
Hareid	100	Årdal	169	Horten	52
Stranda	125	Nord-Aurdal	178	Holmestrand	68
Jevnaker	131	Øyer	207	Stjørdal	69
Osterøy	139	Øksnes	232	Askøy	70
Averøy	147	Fauske - Fuosko	242	Alver	71
Inderøy	148	Nord-Fron	254	Eidsvoll	84
Surnadal	152	Hvaler	310	Rana - Raane	93
Gausdal	163	Snitt kostragruppen	155	Nes	103
Råde	175			Lindesnes	106
Rakkestad	180			Harstad - Hårstak	115
Sveio	185			Levanger - Levangke	119
Froland	186			Kristiansund	127
Midtre Gauldal	190			Elverum	151
Farsund	192			Steinkjer	170
Lunner	209			Færder	182
Sykkylven	211			Stange	202

Skaun	219			Narvik	208
Løten	228			Snitt kostragruppen	83
Tvedestrand	248				
Sørreisa	250				
Sør-Odal	255				
Skiptvet	256				
Marker	270				
Risør	274				
Nordre Land	289				
Grue	309				
Åsnes	319				
Nord-Odal	339				
Snitt kostragruppen	170				

Omsetning i næringslivet i Lillehammer-regionen

Største næringer i omsetning i 2023:

	Sum omsetning 2023 i hele 1000
Total omsetning i Lillehammer-regionen	26 989 747
Produksjon av elektrisitet fra vannkraft	4 426 162
Engroshandel med byggevarer ikke nevnt annet sted	2 008 887
Grunnarbeid	1 376 614
Generell offentlig administrasjon	1 223 424
Kabelbasert telekommunikasjon	1 194 955
Butikkhandel med bredt vareutvalg med hovedvekt på nærings- og nytelsesmidler	1 122 553
Oppføring av bygninger	954 234
Saging, høvling og impregnering av tre	715 623
Produksjon av metallvarer ikke nevnt annet sted	681 902
Godstransport på vei	681 632

Næringer med størst prosentvis vekst i omsetning fra 2018-2023:

	Sum omsetning 2018 i hele 1000	Sum omsetning 2023 i hele 1000	% endring 2018-2023
Engroshandel med maskiner og utstyr til bergverksdrift, olje- og gassutvinning og bygge- og anleggsv	29	3472	11872,4
Postordre-/internetthandel med annet spesialisert vareutvalg	576	12 252	2027,1
Annet installasjonsarbeid	836	9801	1072,4
Utleie og leasing av andre maskiner og annet utstyr og materiell ikke nevnt annet sted	3065	34024	1010,1
Engroshandel med maskinverktøy	1132	10297	809,6
Tjenester tilknyttet planteproduksjon	488	4020	723,8
Butikkhandel ikke nevnt annet sted	3701	29847	706,5
Utleie og leasing av andre husholdningsvarer og varer til personlig bruk	900	7124	691,6
Agenturhandel med nærings- og nytelsesmidler	195	1534	686,7
Takarbeid ellers	2095	16085	667,8

(Data hentet fra Dun & Bradstreet)

Kunnskaps-, teknologi- og biovirksomheter

Innenfor kunnskaps- og teknologibransjen var det 413 bedrifter i 2019. I 2024 var det 487 bedrifter, en økning på 17,9%. Bransjen har følgelig også vokst i antall sysselsatte fra 1304 i 2019 til 1468 i 2024, en økning på 12,6%.

Bioøkonomien er en samlebetegnelse for produksjon og foredling av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. I 2019 var antall bedrifter innen foredlingsindustrien 59, mens det i 2024 var 58 slike virksomheter i regionen. Altså er liten nedgang i antall bedrifter. Allikevel er det i samme periode en økning i antall sysselsatte i bransjen på 2,8% fra 509 i 2019 til 523 i 2024.

(Tabell 07091 og 13470, ssb.no)

Reiseliv

I Lillehammer-regionen var 1861 sysselsatt i reiselivet i 2023 (8,7% av alle sysselsatte), og de kommunale inntektene fra personskatt fra disse utgjorde til sammen over 50 MNOK (NHO Reiseliv).

Tidligere Visit Lillehammer-regionen taper terreng når det kommer til antall kommersielle overnattinger og ankomne gjester i forhold til utviklingen i resten av landet.

Fra 2023 til 2024 økte antall kommersielle overnattinger med 4,2% for landet som helhet, mens Visit Lillehammer-regionen hadde en økning på 1,6%. Antall ankomne gjester økte med 4,4% i landet som helhet, mens veksten i Visit Lillehammer-regionen var på 0,4%.

Det er også generelt lavere omsetning pr gjest og pr overnatting i Visit Lillehammer-regionen enn i landet som helhet.

Omsetning pr overnatting 2024

Landet:	923,-
Visit Lillehammer-regionen:	691,-

Omsetning pr gjest 2024

Landet:	1561,-
Visit Lillehammer-regionen:	1233,-
(Visit Norway)	

Visit Lillehammer (nå Rada Reiseliv) gjennomførte i 2024 en spørreundersøkelse blant fritidsboligeiere i Lillehammer-regionen. De som ble spurt svarer at de i snitt benytter fritidsboligen 53 døgn i løpet av året. Nesten 11% leier ut hytta kommersielt, og i snitt er disse hyttene utleid 40 døgn i året (Visit Lillehammer, 2024).

Detaljhandelen er en viktig del av reiselivet i regionen og ifølge Oslo Economics (2024) hadde næringen en samlet omsetning på 4,3 mrd. i Lillehammer kommune alene. Dette er på størrelse med omsetning i regionens største næring, energiproduksjon. Ser man på omsetning i varehandel pr. innbygger er Lillehammer kommune fjerde høyeste i landet i 2021 (KommuneProfilen, 2021).

Innovasjon

Hvert andre år produseres en rapport som viser innovasjonsaktivitet i europeiske regioner. Rapporten baserer seg på flere ulike parametre, samt samlebegrepet innovasjonsindeks. Selv om Innlandet ikke er nederst på alle parametre havner Innlandet nederst i Norden, og blant de tre nederste regionene i Nord-Europa når man ser på innovasjonsindeksen. Helhetlig ligger fylket langt under nasjonalt snitt, med unntak av noen få punkt som ligger omtrent på nasjonalt snitt.

Innovasjonsaktivitet, herunder forskning og utvikling, er viktig og av økende viktighetsgrad, for en verden i endring. (Innlandet fylkeskommune, 2024, kap. 5.4).

Den regionale innovasjonsindeksen er på fylkesnivå og forteller oss ikke hvordan Lillehammer-regionen gjør det, men ser en på bevilgninger fra Innovasjon Norge. Innlandet 2023 ligger Lillehammer-regionen på 7. plass av 9 regioner i Innlandet med 33 MNOK. Hamar-regionen ligger på topp med 103 MNOK.

Kilder:

European Commission, Regional innovation scoreboard 2023, bilde hentet 7. Juni 2025 fra [EIS interactive tool 2024 | Research and Innovation](#)

Innlandet fylkeskommune. (2024). *Kunnskapsgrunnlag for Innlandsstrategien 2024-2028*. [Kunnskapsgrunnlag for Innlandsstrategien 2024–2028 - Innlandet fylkeskommune](#)

KommuneProfilen. (2021). Hentet 5. september 2025. [KommuneProfilen. Statistikk som sammenlikner og rangerer norske byer etter omsetning i varehandel \(detaljhandel\) per innbygger - basert på statistikk fra SSB](#)

NHO. *Kommune-NM*. Hentet 7. juni 2025. <https://www.nho.no/tema/offentlig-sektor-og-naeringslivet/kommune-nm/kommuneresultater/>

NHO Reiseliv. *Tall og fakta om: Skatteinntekter fra reiselivet*. Hentet 8. juni 2025. [Tall og fakta om norsk reiseliv](#)

Oslo Economics. *Analyser knyttet til Lillehammers muligheter for å få turiststed-status*. (2024).

Statistisk sentralbyrå. [Statistisk sentralbyrå](#)

Visit Lillehammer. (2024). *Fritidsboligeierundersøkelse - Lillehammer-regionen. 2024.Fritidsboligeierundersokelse_VL-Lillehammer-regionen_Uten-kommenter.pdf*

Visit Norway. *Overnattingsstatistikk*. Hentet 8. juni 2025. [Overnattingsstatistikk](#)

Fremtidens nærings- og arbeidsliv

Kompetansebehovsutvalget (KBU) utnevnes av regjeringen, og skal finne ut mer om hva slags kompetanse norsk arbeidsliv vil trenge i fremtiden. I deres rapport fra 2023 ser man at gjennomgripende omstillinger av hele samfunnet må til for å nå globale klimamål, og innsatsen må akselereres. Dette må påvirke hvordan varer og tjenester produseres, distribueres, forbrukes og gjenvinnes.

Omstillingene vil medføre endringer i næringsstruktur, yrkessammensetning og jobbinnhold. Særlig fører det til økt etterspørsel etter yrkesgrupper som ingeniører, IKT-spesialister og fagarbeidere innen teknologi og håndverksfag – og undervisere innenfor disse utdanningsområdene. Mye av den samme arbeidskraften er og vil bli etterspurt som følge av den teknologiske utviklingen og digitaliseringen innenfor alle sektorer og næringer. Geopolitisk uro, kombinert med utviklingen innen digitalisering og cybersikkerhet vil trolig øke kompetanse- og arbeidskraftsbehovene innen IKT-, ingeniør- og fagarbeiderbasert virksomhet. Det gjelder både forsvarsrelatert industri og annen IKT- og industrivirksomhet. Det kan bli mindre attraktivt å sette ut oppdrag eller hente kompetanse fra land som kan true norske sikkerhetsinteresser. Dette kan forsterke etterspørselen etter ingeniører og fagarbeidere innen teknologi- og håndverksfag ytterligere i Norge og i vårt felles europeiske arbeidsmarked.

For å rekruttere til disse tekniske utdanningene og yrkene mener utvalget det er vesentlig å styrke realfagenes posisjon i grunnopplæringen, samt øke interessen for yrkesfag.

Parallelt er det store behov for kompetent arbeidskraft i helse-, omsorgs- og utdanningssektoren. Det bidrar til at konkurransen om rekruttering til viktige utdanninger og yrker kan bli hard i årene fremover.

Resultatet fra KBUs analyser gjenspeiles i Østlandsforsknings rapport fra arbeidslivet i Midt- og Nord-Gudbrandsdalen (2024). Fremtidig kompetansebehov er også der knyttet til områder innen digitalisering og bærekraft, ingeniører, IKT og automatisering, samt både faglærte og ansatte med høyere utdanning innen helse- og omsorgssektoren. I tillegg kommer det frem i rapporten av regionen vil ha behov for faglærte innen reiselivs- og servicefag som kokker og elektrikere.

Stortingsmelding 14 (2022–2023) «Utsyn over kompetansebehovet i Norge» beskriver en sterk økning i behovet for helse- og pleiepersonell som følge av den store økningen eldre i samfunnet. Færre unge reduserer behovet for lærere på lang sikt, men på kort sikt vil det på grunn av at veldig mange grunnskolelærere går av med pensjon de neste årene, bli en periode med for få personer med grunnskolelærerutdanning.

Teknologiutviklingen skaper nye yrker og oppgaver, og det blir viktig med både tekniske ferdigheter og sosioemosjonelle ferdigheter som samarbeidsevne, sosial kompetanse og kreativitet – egenskaper som er vanskelige å automatisere. Økt informasjonsmengde

og teknologisk kompleksitet fordrer også informasjonskyndighet, etisk bevissthet og kritisk refleksjon.

Det grønne skiftet påvirker de fleste næringer og skaper behov for kompetanse innen sirkulær økonomi, bærekraftig ressursbruk og samfunnsplanlegging. Innenfor kommunal sektor vil planarbeid blir et viktig redskap for å nå målene om et grønt skifte og man vil trenge plankompetanse og samfunnsplanleggere, noe det er mangel på i dag. I tillegg vil bioøkonomien kreve faglært arbeidskraft på alle nivåer, spesielt innen skogbruk, jordbruk og matindustri.

Tverrfaglig kompetanse og forståelse for sammenhengen mellom teknologi, samfunn og miljø blir sentralt. Innovasjonsevne og evne til å anvende forskning i praksis er også viktige faktorer for å lykkes med omstillingen.

Selv om det forventes et overskudd av kandidater innen humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag, er denne kompetansen viktig for å møte komplekse samfunnsutfordringer og støtte bærekraftig utvikling.

NAVs omverdensanalyse 2023-2035 peker på at arbeidslivet fram mot 2035 vil preges av teknologisk utvikling, det grønne skiftet og demografiske endringer. Automatisering og digitalisering vil både skape og fjerne jobber, men nettoeffekten forventes å være positiv. Tjenesteytende næringer vil vokse mest og utgjøre 60 % av sysselsettingen i 2040, mens varehandel og industri vil oppleve nedgang.

Det grønne skiftet vil føre til nye jobber, særlig innen fagbrevyrker som operatører og håndverkere, mens petroleumsnæringen vil rammes. Samtidig vil høy mangel på helsepersonell og IKT-kompetanse prege arbeidsmarkedet. Behovet for IKT-utdannede ventes å øke kraftig, spesielt innen programvareutvikling.

Arbeidsgivere må i økende grad satse på læring i arbeid og inkludering av personer utenfor arbeidslivet. Velferdsteknologi og digital innovasjon vil bidra til effektivisering, særlig i helsevesenet. Teknologier som autonome kjøretøy, digitale tvillinger og kvantedatamaskiner vil endre både produksjon og tjenesteyting.

Samlet sett vil fremtidens arbeidsliv kreve fleksibilitet, tverrfaglig kompetanse og evne til kontinuerlig læring.

Innlandet er den regionen i Norge som har mest landbaserte bioressurser og har kultur for å produsere og skape verdier av råvarene (Innlandet fylkeskommune, 2024).

SINTEF viser i sin rapport «Gull i grønne skoger? Analyse av muligheter innen bioøkonomi i Innlandet 2050» til Innlandet fylkeskommunes definisjon av bioøkonomi fra 2017: «Bioøkonomi – bærekraftig produksjon og omdannelse av biomasse til mat, helse- og fiberprodukter, til industrielle produkter og til energi. Fornybar biomasse inkluderer ethvert biologisk materiale som produkt i seg selv eller for anvendelse som råmateriale." (Hatling m. fl., 2018, s. 5). For videre vekst og utvikling ligger det et stort potensial i

symbioseegenskapene til bioøkonomien. Det kan være mye å vinne på samarbeid på tvers av bioøkonominæringene og med andre næringer. Eksempler på dette er biobaserte kjemikalier, biomaterialer, biodrivstoff, bioenergi og bioraffinerier, samt ressurseffektivitet og industriell symbiose (Hatling m. fl., 2018, s. 10).

Innlandsporteføljen (2023) bygger på «Future-back»-metodikken som tar utgangspunkt fremtidsvisjonen for Innlandet 2030, som er høyere verdiskapning, økt antall arbeidsplasser og en bærekraftig utvikling.

Fremtidens forretningsutvikling ligger, ifølge Innlandsporteføljen, i å samlokalisere bedrifter og mennesker for å dele på ressurser, infrastruktur, kompetanse og energi. Dette gjelder både for industrielle prosesser, men også i byer for å skape arenaer for å tilrettelegge for nyskaping og innovasjon. Det er i grensesnittet mellom energi, bærekraft og teknologi verdiforslagene og de største mulighetene i Innlandet finnes og i huber kan kostnadene reduseres.

Fremover vil jobbskaping skje i kunnskapsintensive bedrifter og det bør jobbes for å strukturere og samle teknologimiljøet i Innlandet og tilrettelegge for innovasjon på tvers gjennom innovasjonsdistrikt i Mjøsbyene.

Kilder

Arbeids- og velferdsdirektoratet. (2023). *NAV's omverdensanalyse 2023-2035*. [NAV's omverdensanalyse 2023–2035](#)

Bern, A. Tholstrup, L. M. og Lauritzen, T. (2024). *Arbeidslivet i Midt- og Nord-Gudbrandsdalen: Kompetanse og rekruttering for fremtiden*. (Rapport 7 – 2024). Østlandsforskning. [Mal rapport Østlandsforskning](#)

Ernst & Young LLP. (2023). *Innlandsporteføljen*.

Hatling, M. Vik, L. H. og Sandberg, E. (2018). *Gull i grønne skoger? Analyse av muligheter innen bioøkonomi i Innlandet 2050*. (Rapportnr. 2018:01161). SINTEF Byggforsk. [Bioøkonomi i Innlandet i 2050](#)

Kompetansebehovsutvalget. (2023). *Fremtidige kompetansebehov: Utfordringer for grønn omstilling i arbeidslivet*. (Temarapport 1/2023). [KBU-temarapport-2023.pdf](#)

Meld. St. 14 (2022–2023). *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*.

Kunnskapsdepartementet. [Meld. St. 14 \(2022–2023\) - regjeringen.no](#)

Kjennetegn ved kommuner som lykkes med næringsutvikling

I en rapport utført på oppdrag for KS og NHO (Einasdottir m.fl., 2021) er 17 kommuner hvor næringsutviklingen har vært gunstigere (iht. utvalgte indikatorer) enn hva befolkningsutviklingen skulle tilsi, blitt analysert. De som lykkes har til felles at kommunene:

- ser næringsutviklingsarbeid som en del av kommunens arbeid for gode lokalsamfunn. Følgelig ser kommunene næringsutvikling som en kilde også til positiv befolkningsutvikling.
- tar utgangspunkt i egen kommunes geografiske og næringsmessige fortrinn og utfordringer, herunder utnytter «flaks» til faktisk handling.
- er opptatt av å utvikle og holde fast på en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- er opptatt av at arbeidet er godt forankret både i kommunens administrative og politisk ledelse.
- har jevnlig og god dialog med relevante næringsaktører i egen kommune, for slik å involvere lokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- ser eget arbeid som en del av regionens arbeid for positiv næringsvekst.
- har en bred innfallsvinkel til næringsutviklingsarbeidet på tvers av kommunale sektorer.
- har god dialog med næringslivet både på administrativt og politisk nivå.

Sysselsettingsveksten har hovedsakelig kommet innenfor næringer hvor kommunene har historiske eller geografiske styrker.

De av kommunene som er regionsenter har jobbet målrettet med tilrettelegging for kunnskapsnæringer, gjennom endring av bystruktur og befolkningens bosteds- og transportpreferanser.

Kommunene har utviklet attraktive sentrumsområder, og ser dette som en nøkkel til vekst både i kunnskapsintensive og servicerettede virksomheter. Kommunene argumenterer for at dette gir økt bolyst som igjen er viktig for å holde på, og tiltrekke, arbeidskraft.

Kommunene har også jobbet med å skape tillit mellom administrasjon, ordfører/politikere og bedriftene, ved å faktisk gjennomføre tiltak for å nå de langsiktige målene som er satt.

En særlig utfordring for kommunene i rapporten var arealplanlegging som er tidkrevende og som dermed utfordrer tilliten mellom kommunene og næringslivet. For å løse dette

må det skapes realistiske forventninger til tidsbruken i en planprosess. I tillegg må kommunene jobbe med å forstå og prøve å forutse hvilke virksomhetstyper som kan ønske å etablere seg i kommunen, eller hvilke markedskrefter som kan påvirke eksisterende bedrifter i den ene eller andre retning, slik at de arealmessige rammebetingelsene endres. Det kan også være slik at enkeltbedrifter ønsker en annen lokalisering enn det er avsatt areal til.

Arealkrevende eller logistikkavhengige virksomheter trenger tilgang til effektive transportårer. Det gjelder både industri, service og logistikkvirksomheter. Slike virksomheter vil ikke tjene på å være lokalisert innenfor trange byer eller tettsteder hvor det er nødvendig å ta mange hensyn til beboere. Vertskapsrollen overfor slike typer virksomheter handler både om å tilrettelegge konkurransedyktige arealer (for eksempel i klyngedannelser) og hindre at arealbruken ødelegger for husholdninger, andre virksomheter eller naturverdier. Kommuner som har mulighet for vekst innenfor slike virksomheter må derfor planlegge for gode arealer utenfor selve tettstedene, samtidig som kommunen bevarer velfungerende bomiljøer.

Virksomheter som har kunnskap som viktigste innsatsfaktor står i en helt annen situasjon. De ønsker lokalisering hvor de kan trekke på spesialisert arbeidskraft, gjerne fra et stort omland. Nærhet til transportknutepunkter for mennesker blir dermed sentralt, typisk i større byer. Vertskapsrollen for slike virksomheter handler bl.a. om å legge til rette for attraktive kontorfasiliteter som minimerer både transporttid, framstår som attraktiv for tilreisende kunnskapsarbeidere og oppmuntrer til samhandling med andre virksomheter.

Virksomheter som leverer tjenester til husholdninger, som butikker, cafeer, restauranter, kultur og underholdning, barnehager, skoler o.a. har igjen andre behov. Slik virksomheter bør ligge nær befolkningen de leverer tjenester til, både av egne markedshensyn og for befolkningens skyld. Vertskapsrollen for slike virksomheter handler bl.a. om å sikre nærhet mellom boligområder og lokale tjenestetilbud og tilstrekkelig attraktivitet. For virksomheter som søker mot sentrumsområdene må kommunene ha en langsiktig plan for hvordan sentrumsområdene kan bli attraktive både for innbyggerne (som bruker sentrum som møtested og boligområde) og ønskede virksomheter, og hvordan tilby kollektive goder som tilgang til områder for rekreasjon, offentlige bygg, møteplasser og aktiviteter av ulike slag.

Kommunenes vertskapsrolle innebærer å forstå hvilke virksomhetstyper kommunen kan være vertskap for.

Rapporten viser også til at næringslivet selv er en viktig drivkraft i næringsutviklingsarbeidet, og at næringslivet bør:

1. være godt organisert, slik at kommunene har representative kontaktpunkt som de kan trekke veksler på i strategiske planprosesser

2. ta initiativ til dialog og samhandling. Når større næringsaktører etablerer seg i små kommuner eller i kommuner med “voksesmerter”, er det viktig at bedriftene selv bidrar med god dialog og vilje til å bidra tilbake til samfunnet. En bedrift som oppnår legitimitet i befolkningen, vil også kunne oppnå egennytte i form av bedre dialog og enklere veier til løsninger snarere enn barrierer.
3. styrke rekruttering og kompetanseutvikling. Bedriftene kan bidra med undervisning, lærlingeplasser, stipend eller ved å tilrettelegge for prosjekter med skolene som bidrar til å øke interessen for et fagområde som trenger kompetent arbeidskraft.
4. vise vilje (og tid) til å stille opp for fellesskapssatsinger
5. ha kjennskap til plan- og bygningsloven. Jo tidligere næringsaktører informerer om framtidige behov, jo bedre muligheter er det for å gjennomføre planprosessen i tråd med de juridiske kravene. Dersom kommune og næringslivets organisasjoner kan «utdanne» hverandre i hverandres rammebetingelser, jo bedre muligheter er det for realistiske og framtidsrettede strategiske planer.
6. bidra med markedsinformasjon. Bedriftene må bidra med god informasjon om markedsutvikling, slik at kommunen har mulighet for å følge opp både der det kan komme utfordringer og der det kan dukke opp muligheter. En viktig side av informasjonsarbeidet fra næringslivets aktører er å synliggjøre forskjeller på kort og lang sikt.
7. bidra med informasjon om komplementære virksomheter eller næringer for å utvikle fullverdige tjenestetilbud.

Distriktssenteret har samlet og gjennomgått mye forskning og kunnskap, og utviklet verktøy for kommuner som ønsker å tilrettelegge for næringsutvikling.

De viser til at ettersom arbeidskraft og kompetanse er en større knapphetsfaktor i dag enn tidligere, handler det å lykkes med næringsutvikling i stadig større grad også om å være et attraktivt sted å jobbe og bo. Næringsutvikling må ses i sammenheng med andre viktige kommunale innsatsområder som boligutvikling, inkludering, stedsutvikling og tilflytting.

I tillegg må kommunene skaffe seg god forståelse for næringslivets behov og kartlegge næringslivets forventninger til kommunens tjenester. Et godt samspill mellom kommunen og de andre viktige samfunnsaktørene er viktig og krever høy tillit. Kommunen har ansvar for å skape denne tilliten gjennom åpenhet, god dialog og vedvarende prosesser. I tillegg må kommunene ha evne til å reagere raskt og utnytte positive muligheter i næringslivet (ha «beredskap for flaks»).

Kommunene må være bevisst på at næringsutvikling krever at kommunen tar flere ulike roller, og at disse rollene ses i sammenheng:

- Forvalter, med ivaretagelse av samfunnets interesser og oppfølging av lover og regler.
- Produsent eller tjenesteleverandør overfor lokalt næringsliv, med økonomiske virkemidler og rådgivning.
- Entreprenør, som er utadrettet og initierer og gjennomfører utviklingsprosjekter sammen med næringslivet, utvikler og gjennomfører strategiske planer m.m.

Videre beskriver Distriktssenteret fem andre viktige innsatsområder som kommuner som ønsker å lykkes med næringsutvikling bør prioritere:

1. Næringsutvikling på den kommunale dagsorden. Det er behov for å styrke bevissthet og fokus på arbeid med næringsutvikling i kommunene. Dette gjelder den politiske og administrative ledelse i kommunen, men også kommunestyrets medlemmer.
2. En mer utadrettet og oppsøkende arbeidsform. Det er behov for å utvikle nye arbeidsformer overfor brukerne i næringsutviklingsarbeidet. Dette gjelder særlig i forhold til en mer oppsøkende arbeidsform overfor gründere og bedrifter, samt koblingstjenester opp mot det regionale virkemiddelapparatet.
3. Støtte til samfunnsentreprenører, ildsjeler og bygdesamfunn. Ildsjeler eller samfunnsentreprenører gjør en svært viktig jobb for lokalsamfunnet. Det er viktig å arbeide videre med tiltak overfor enkeltbygder og ressurspersoner, fordi denne type entreprenører klarer å aktivisere ellers brakkliggende ressurser spesielt innenfor frivillig sektor.
4. Samspill landbruks- og næringsetat. Behov for større integrering og samarbeid mellom kommunens landbruksetat og øvrig næringsapparat. En bedre samordning vil sikre at landbrukssektoren i større grad kan trekke på næringsutviklingskompetanse fra andre bransjer som kan utnyttes i utviklingen av tilleggsnæringer.
5. Videreutvikling av samarbeidet med de regionale partnerskapet. Behov for styrke og videreutvikle et aktivt samarbeid med det regionale partnerskapet. Dette gjelder Innovasjon Norge, Fylkeskommune, Fylkesmannens landbruksavdeling, men også regionale FoU-miljø.

Kilder:

Distriktssenteret. (2025, 16. mai). [*Notat: Distriktskommuner som lykkes godt med næringsutvikling – Distriktssenteret*](#) og [*Notat: Hvordan rigge seg for å bli best på næringsutvikling?*](#)

Einarsdóttir, A. Flatval, V. S. Røtnes, R. og Toftdahl, H. (2021). *Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling*. (Rapport nr. 03-2021). Samfunnsøkonomisk analyse AS, Vista Analyse AS. KS og NHO.

Beskrivelse av medvirkningsprosessen

Det har vært avholdt møter og innhentet innspill både fra næringslivet og politikere og administrasjon i kommunene.

Tidslinje medvirkningsprosess med lenker til noen oppsummeringer av innspillene:

- 1. november 2024: Interkommunalt politisk råd (IPR) vedtar rammer og fremdriftsplan for planarbeidet
- 22. januar: Innspillsmøte til prosessen med Øyer næringsråd, Lillehammer næringsforening, Lillehammer industriforening, Lillehammer sentrum drift og Skåppå (Gausdal næringsforening var invitert, men stilte ikke).
- 29. januar: Publisering av digitalt innspillsskjema (e-post til næringslivet gjennom næringsforeningene, samt publisering på lillehammer.no og Lillehammer-regionens SoMe-kanaler).
- 5. mars: Planforum Lillehammer kommune (adm.)
- 11. mars: [Orienteringer og innspill i regionalt formannskapsmøte](#)
- 18. mars: Planforum Gausdal kommune (adm.)
- 19. mars: [Arbeidsverksted med Interkommunalt politisk råd](#)
- 20. mars: Første innspillsmøte med næringslivet i regionen
- 21. mars: Utvidet ledergruppe Lillehammer kommune (adm.)
- 26. mars: Planforum Øyer kommune (adm.)
- 28. mars: Statusorientering og endring av framdriftsplan IPR
- 2. april: [Innspillsmøte med Kompetanseforum for Lillehammer-regionen](#)
- 8. april: Møte med landbrukskontoret i Lillehammer-regionen (adm.)
- 9. april: [Andre innspillsmøte med næringslivet i regionen](#)
- 22.-24. april: Orienteringer og innspill i formannskapet i Lillehammer og kommunestyrene i Gausdal og Øyer
- 9. mai: IPR drøfter utkast til ny Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet
- 12. mai: Møte med Rada reiseliv
- 22. mai: Planforum Gausdal kommune (adm.)
- 26. mai: Møte med Skåppå

- 28. mai: Planforum Lillehammer og Øyer kommuner, og styremøte Øyer næringsråd - ikke gjennomført pga. sykdom
- 10. juni: Møte med Gausdal næringsforening
- 20. juni: IPR vedtar høringsutkast til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet
- Juni - august: Høringsperiode
- 12. september: IPR behandlet utkast til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet
- 22. september: IPR behandlet innstilling til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet
- Oktober: Kommunestyrene i Gausdal, Lillehammer og Øyer vedtar ny Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet

Politisk behandling

Sluttbehandling av Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen ble gjort i:

- **Kommunestyret i Lillehammer kommune, 23. oktober 2025, sak 73/2025:**

[Sakspapirene og protokoll fra behandlingen ligger her.](#)

Vedtak

1. *Sakens vedlagte forslag til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen vedtas som gjeldende for Lillehammer kommune.*
2. *Planen erstatter tidligere vedtatt Strategisk næringsplan for Lillehammer-regionen.*
3. *Fristen for å arbeide ut handlingsdelen settes til 1.3 2026.*
4. *Som del av forberedelse til kommende revisjon av kommuneplanens arealdel bes administrasjonen om å kort skissere 3-5 mulige næringsarealalternativer. Uavhengig av nåværende planstatus for disse. Forlegges formannskapet/næringsutvalget.*
5. *Lillehammer-regionen skal ytterligere styrke sin posisjon som internasjonal møteplass for dialog, demokrati og yringsfrihet, OG på arrangement og opplevelsesnæringer.*

- **Kommunestyret i Gausdal kommune, 23. oktober 2025, sak 60/2025:**

[Sakspapirene og protokoll fra behandlingen ligger her.](#)

Vedtak

Sakens vedlagte forslag til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen vedtas som gjeldende for Gausdal kommune. Planen avløser tidligere vedtatt Strategisk næringsplan for Lillehammer-regionen.

- **Kommunestyret i Øyer kommune, 30. oktober 2025, sak 124/2025:**

[Sakspapirene og protokoll fra behandlingen ligger her.](#)

Vedtak

Sakens vedlagte forslag til Strategisk plan for næringsutvikling og bostedsattraktivitet i Lillehammer-regionen vedtas som gjeldende for Øyer

kommune. Planen avløser tidligere vedtatt Strategisk næringsplan for Lillehammer-regionen.

Kommunestyret ber Lillehammerregionen Vekst om en orientering om planen generelt.